

feite is dit gezicht zichtbaar in de vier vorige omdat elk van zijn activiteiten een openbaring is van zijn genade.

Winand M. Callewaert

Indiase muziek II

Verreweg de meest gebruikte stijl is *khyāl*, op elpees wordt het vaak niet vermeld, omdat het vanzelfsprekend is. Het is een meer populaire, lichtere versie van *dhrupad*. Het is emotioneler en sierlijker. De meest gebruikte *rasas* of gevoelens zijn verwondering, liefde en verdriet.

De *thumrī* stijl is licht-klassiek en ligt gemakkelijker in het gehoor. Vaak worden volksmelodieën in deze stijl gespeeld en dit wordt dan *dhun* genoemd, zoals de 'Bangla Dhun' die Ravi Shankar vertolkte op het 'Concert for Bangla Desh' georganiseerd door George Harrison. Meestal vertolkt men in *thumrī* stijl de romantische en melancholische gevoelens.

Er is ook nog de *rāgamālikā* uitvoering, tegenwoordig zeer populair, van vijf tot tien *rāgas* die in een geheel worden verwerkt. De *rāgas* zijn dan zeer kort en het geheel begint en eindigt met dezelfde *rāga*.

Ook de meest populaire gezangen staan allemaal in een bepaalde *rāga*. Er bestaan echter honderden verschillende vormen waarvan de belangrijkste zijn de *ghazals* of wereldlijke gezangen door de Mogulheersers ingevoerd omdat religieuze muziek taboe was; verder *bhajans* of religieuze liederen, bedoeld voor tempels of festivals; tenslotte *kīrtan*, een soort liturgische muziek (de wereldberoemdste zijn zeker de *kīrtan* van de Hare Krishna Beweging). Tenslotte zijn er de mystiek-religieuze liederen van de Soefi's, *kawālī* genaamd, en bedoeld om bij de graven van Soefi-heiligen en meesters uitgevoerd te worden.

De hele Indische muziektraditie is gebaseerd op zang. De stem is het mooiste en meest geschikte instrument om een *rāga* te vertolken. Vele instrumenten imiteren dan ook de menselijke stem (vooral bij de *sārangi* is dit duidelijk hoorbaar). Maar deze stem wordt wel anders gebruikt dan in Westerse klassieke zang. De schoonheid en volheid van een stem, wat voor ons een groot deel van de stemrijkdom uitmaakt is van minder belang, het is bijna zoals het uiterlijk van de zanger voor ons. Wat het meest geapprecieerd wordt, is het vermogen om met de microtonen te spelen en virtuoos doorheen de verschillende versieringen

te glijden. Dit is wel goed om in het achterhoofd te houden bij het luis-
teren naar Indische zang. De bekendste zangeres is de Zuid-Indische
Subbulakshmi.

Pakhavaj

De echte Indiase instrumenten behoren tot vier families: de snaarin-
strumenten, de windinstrumenten, de cymbalen en gongen en de trom-
melsoorten.

Onder de snaarinstrumenten zijn:

De *tāmpoerā*, het meestgespeelde instrument, waarover reeds sprake
was. De *sitār*, een zeer populair instrument dat lijkt op de *tāmpoerā*,
maar fretten heeft en veel meer snaren. Ravi Shankar maakte ons reeds
vertrouwd met dit instrument. De twee andere van de 'grote drie'
virtuozen op dit instrument zijn Vilayat Khan en Nikhil Bannerji.

Een van de oudste snaarinstrumenten ter wereld is de *vinā*. De meest
voorkomende is de *Sarasvatī vinā* die lijkt op de *sitār* en waarmee de
godin Sarasvatī steeds wordt afgebeeld. Daarnaast is er de *vicitra vinā*
die men horizontaal speelt en de *rudhra vinā*, die men nog maar zelden
hoort, meestal in *dhrupad* stijl. Dit instrument heeft twee enorme
kalebassen aan de achterkant van het snarenbord, en men speelt erop
met een kalebas over de schouder gelegd. De voornaamste *vinā* spelers
zijn S. Balanchander en Chitti Baba, en voor de *rudhra vinā* Ustad Zia
Mohinuddin Dagar.

De *sārangi* is al genoemd wegens de mogelijkheid van imitatie van de
stem. Hiermee wordt vaak zang begeleid en ondersteund. De belang-
rijkste en vrijwel enige bekende speler is Ram Narain.

Ook zeer populair is de *sarod*, familie van de luit zoals de *vinā* en *sitār*,

Shehnai

bespeeld door Alī Akhbar Khan en zijn zoon Ashish Khan die vaak optreden met Ravi Shankar in zijn duetten.

Enkele minder bekende instrumenten zijn *sūrbāhār*, *sūrshringār*, *rabab*, *isrāj* en *dilruba*. Ook enkele Westerse instrumenten hebben hun weg gemaakt naar het Oosten zoals de viool, de mandoline en de gitaar, zij het dat de manier van bespelen in India soms verschilt.

Een instrument dat we in Europa vanuit de zigeunermuziek kennen is de *santūr* (betekent letterlijk: honderd snaren) die in feite uit de volksmuziek van Kashmir stamt. Wij noemen het hakkebord of cembalo. Het is een nieuw element in de klassieke Indische muziek en is pas na de Tweede Wereldoorlog geschikt gemaakt voor het spelen van *rāgas*. Sindsdien wint het enorm aan populariteit.

Hoewel de blaasinstrumenten vroeger niet werden gebruikt om *rāgas* in concert te spelen, zijn er enkele virtuozen zoals Hariprasad Chaurasia en Sachdev, die bewezen hebben dat dit mogelijk is. De bamboefluit of *bansoeri* heeft een zeer teder en weemoedig geluid dat ook in het Westen vaak meer tot de verbeelding spreekt dan het vreemde getingel van de sitār of de *vinā*. De *shehnāi* is een ander blaasinstrument dat wat lijkt op onze hobo. Het is ook een rietinstrument. De topspeler is Bismillah Khan.

Andere blaasinstrumenten zijn de *nāgaswaram*, de *venu* en de *sundri*. Ook wordt soms onze klarinet gebruikt, en een ander Europees geïnspireerd instrument: het harmonium dat tegenwoordig zeer veel als begeleidingsinstrument gebruikt wordt voor religieuze liederen.

Bij de slaginstrumenten horen de veelgebruikte *tablā*, waarover we al spraken - een beroemd speler in het Westen is Allah Rakha en diens zoon Zakir Hussein - en de *mridangam* en *pakhawāj* die de respectieve Zuid-Indische en Noord-Indische versie zijn van een lange trom met een vel aan beide zijden. De klank is iets dieper dan de *tablā*.

Zowel bij *tablās* als bij *mridangam* als *pakhawāj* zijn er verschillende vellen over elkaar gespannen waardoor verschillende klanken bereikt kunnen worden. Verder worden bij volksmuziek nog diverse soorten trommen gebruikt.

De Indische instrumenten hebben dus een lange geschiedenis achter de rug en steeds nieuwe creaties verrijken de traditie (o.a. de *santūr* en de *rudhra vinā* werden nog recent aangepast) en moderne virtuozen introduceren oude instrumenten voor het eerst in *rāgas* zoals het geval was met de fluit. Ook de dialoog met het Westen heeft veranderingen meegebracht en nieuwe instrumenten doen ingang vinden.

Yaksha gāna (Belur, 12de e. n.K.)

Dat hierover discussies ontstaan is logisch. De ene is voor, de ander tegen, sommigen vinden dat Westerse instrumenten kunnen, maar ze moeten zich bij een concert verstoppen in de orkestbak of achter het podiumgordijn - dit laatste heeft meestal een ritmeverwarring tot gevolg aangezien de spelers elkaar niet zien. Het is ook zo dat instrumenten zoals harmonium en gitaar niet de verstelbare toonhoogte hebben die Indische instrumenten hebben en men kan ook niet van de ene toon naar de andere glijden, maar wellicht komt het ook hier weer, door de bijdragen en experimenten van enkele grote musici, tot een - typisch Indische - geslaagde synthese?

Kris Brugmans

BIBLIOGRAFIE

- Ravi Shankar, 'My Music My Life', London 1969
Alain Daniélou, 'Indian Music I & II', London 1949
Ger Storms, 'Muziek en Dans uit India', 1985
Nikhil Ghosh, 'Fundamentals of Rāga and Tāla', Bombay 1968
Ananda Coomaraswami, 'The Dance of Shiva', New York 1924
B. Chaitanya Deva, 'Indian Music', New Delhi 1974
Peter Michael Hamel, 'Through Music to the Self', Worcester 1947
David Tame, 'The secret Power of Music', Northamptonshire 1984
Inayat Khan, 'Muziek en Mystiek', Katwijk 1962.